

SCHILDE RENÉ ANDRÁS

ADATOK SOMODOR KÖZSÉG TÖRTÉNETÉBŐL

Somodor kisközség a Dunántúli-dombságon, Somogy megyében található. Egyike annak a sok magyarországi kis falunak, melyek lassú elsorvadásra és kipusztulásra vannak ítélve, mert a fiatalok egy nagyobb és kedvezőbb adottságú településen próbálják megteremteni életük alapfeltételeit.

A helység első említése az 1332–1337. évi pápai tizedjegyzékben található.¹ Ott úgy említik meg mint az igali kerületben található Mernye falu fiókját.

A helység neve pusztá személynévből keletkezett magyar névadással, ugyanis 1264-ből egy Sumudor nevű személynéről tudunk.² Az alapjául szolgáló személynév a magyar som növénynév származéka -d és -r képzővel.³ Pesty Frigyes 1864. évi gyűjtésében Samodar néven szerepel. A környéken lakó emberek szerint a helység-névhez a következő történetecske kapcsolódik: Egy Somodorba igyekvő embert zsákútra küldtek, ahonnan sem ide, sem oda nem tudott továbbszárni. Azóta ha a somodori embertől megkérdezik, hogy hová való, így szokott tréfásan válaszolni: sém ide, sém oda.⁴

A pápai tizedjegyzék után 1389-ben említik újra mint a királyi udvarnokok faluját. 1438-ban Hédervári Lőrinc nádor birtoka, aki azt Ozorai Pipo özvegyétől kapta meg. 1443-ig övé ez a birtok. 1536-ban gr. Farkas és Székely Lukács voltak a földesurai. Az 1563. évi török kincstári adójegyzékben 40, az 1575. évben 60 és az 1580. évben 61 házzal van fölvéve. 1598–99-ben Székely Mihály, 1626–27-ben Imrefy Farkas volt a földesura. 1726-tól már pusztá és nem birtok, a gr. Batthyány

-
- 1 1332–37: *Ortvay Tivadar*: Magyarország egyházi földleírása a XIV. század elején. I. rész. Bp., 1891. Franklin Társulat. 307. p.
  - 2 Kiss Lajos utalása: Árpádkori Új Okmánytár. Közzé teszi: Wenczel Gusztáv. I–XII. Bp., 1860–1874. (Monumenta Hungariae Historica) VIII. köt. 103. p.
  - 3 Kiss Lajos utalásai: *Csánki Dezső*: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. 2. köt. Bp., 1890–1913. Magyar Tudományos Akadémia. 640. p.; *Magyarország vármegyéi és városai. Somogy megye*. Szerk.: Sziklay János és Borovszky Samu. Bp., 1896–1914. Országos Monográfia Társaság. 140. p.; *Virágh Rózsa*: Magyar helységnevek eredete (A magyar helynévkutatás eredményei). Szeged, 1931. k. n. 76. p.; *Kálmán Béla*: A nevek világa. 2. kiad. Bp., 1969. Gondolat. 140. p.
  - 4 Somogy megye földrajzi nevei. Szerk.: Papp László–Végh József. Bp., 1974. Akadémiai Kiadó. 386. p.

család tulajdona. 1849-ben gr. Batthyány Kázmér birtokát lefoglalták.⁵ A gr. Pergen családé lett, majd a XX. század elején már gr. Ráday Gedeon tulajdonában található.⁶

A falu fejlődési vonalát megnézve azt vehetjük észre, hogy a XIX. század második felében fejlődésnek indult, és ez folytatódott az első világháború után is. Viszont 1973-ban már csak feleannyi lakosa volt Somodornak mint 1941-ben. A falu a számok alapján megítélve öregszik.

Év	1828	1882	1913	1922	1932	1941	1973	1992
Ház	39	72	92	–	143	–	182	185
Lakos	298	701	856	983	949	1041	546	439

Lakosainak nagy része római katolikus vallású volt mindig, de voltak protestánsok is a faluban. 1932-ben például a 949 lakos közül 792 római katolikus, 134 evangélikus, 21 református és 2 görög katolikus.⁷ A falu mindig színmagyar volt.

Somodor közigazgatásilag 1941-ben még Igalhoz, 1973-ban viszont már a kaposvári járáshoz tartozott. A falu történetében szerepet játszott Magyaratád, ahová az embereknek még 1941-ben is át kellett menni a postára vagy ha telefonálni akartak. 1882-ben a legközelebbi posta Mernyén volt (9 km). Ma a falu a szentgálóskéri körjegyzőséghez tartozik.

Pesty Frigyes gyűjtése alapján Somodort csak 1846-ban nyilvánították községgé, azelőtt puszta volt. 1882-ben viszont már a faluhoz tartozik Somodor-pusztán néven egy tanya.⁸ 1932-ben a községhez tartozik Pusztasomodor, Ürge-major és Kalánvölgy.⁹ 1973-ban közigazgatásilag az öt lakosú Erdősház is Somodor része.¹⁰

5 Magyarország vármegyéi és városai. Somogy vármegye. Szerk.: Csánki Dezső. Bp., é. n. Országos Monográfia Társaság. 140. p.

6 *Vasdényei Imre*: Ősi birtokok és birtokosok Somogy vármegyében. Kaposvár, 1922. Somogyi Újság Nyomdai Rt. 31. p.

7 Somogy vármegye és Kaposvár megyei város általános ismertetője és címtára az 1932-es évre. Szerk.: F. Szabó Géza. Bp., é. n. Viktória 112. p. (a továbbiakban: Somogy 1932).

8 A Magyar Korona Országainak Helységnevtára. Szerk.: Kolletfy Mihály és Jekelfalussy József. Bp., 1882. Athenaeum. 751. p.

9 Somogy 1932.

10 A Magyar Népköztársaság helységnevtára 1973. Bp., 1973. Statisztikai Kiadó Vállalat. 712. p.

Somodor mai területén az idők folyamán több korból származó régészeti lelet is előkerült. A Borzási-dűlőből egy kőbalta került elő.¹¹ 1888 májusában Somodorpusztán talált római pénzt adományozott Mack Eduárd intéző a Magyar Nemzeti Múzeumnak.¹² A Magyaratád felé vezető úton, a dombon agyagkorsót, bronz- és ezüstérméket szántott ki az eke. 1934. augusztus 7-én Rácörpusztán Balogh András Antonius Pius nagy bronz érmet talált.¹³ Somodorpusztáról avar szíjvéget és csattördéket ismerünk. A kápolnánál XIV–XV. századi cserepek borítják a földet.¹⁴ A hercegi földeken uradalmi épületek találhatók a XVII–XVIII. századból (az összegyűjtött adatokból nem derült ki, hogy melyik hercegi családról van szó).

A Somodorpusztán lévő római katolikus templom műemlék, hozzá tartozik egy ülő fatoronnyal, egyeneszárású szentéllyel (XVIII. század). A templom előtt 1824-ből származó kőkereszt áll és néhány XIX. század eleji sírkő.¹⁵

A dolgozat alapján láthatjuk, hogy Somodor nem volt semmilyen lényeges történelmi esemény színhelye, és a magyar emberek döntő többsége ezért még soha nem hallotta ennek a falunak a nevét. Pedig az itteni lakosok annak idején ugyanúgy megsínylették a törökök és minden más nép uralmát, ugyanúgy szenvedtek a világháborúk szörnyűségeitől, és így Somodor története a magyar nép története.

---

11 1960-as terepbejárás, Kocztur Éva.

12 Kocztur utalása: Archeológiai Értesítő 16. (1888) 381. p.

13 Kocztur utalása: Magyar Nemzeti Múzeum adattára. 38. R. I.

14 1960-as terepbejárás, Kocztur Éva.

15 *Genthon István*: Magyarország művészeti emlékei. I. köt. Dunántúl. Bp., 1959. Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata. 295. p.

A felhasznált irodalom jegyzéke

Helységnévtárak és összeírások

Nagy, Ludovicus: Notitiae politico-geographico-statisticae inelyti regni Hungariae, partiumque eidem adnexarum. 1. tom. Buda, 1828. Landerer.

A Magyar Korona Országainak helységnévtára. Szerk.: Kolléffy Mihály–Jekelfalussy József. Bp., 1882. Athenaeum.

Magyarország egyházi földleírása a XIV. század elején (A pápai tizedjegyzékek alapján feltüntetve). 1. rész. Szerk.: Ortvy Tivadar. Bp., 1891. Franklin Társulat.

A Magyar Szent Korona Országainak helységnévtára 1913. Bp., 1913. Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal.

Magyarország helységnévtára 1922. Bp., 1922. Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal.

Magyarország helységnévtára 1941. Bp., 1941. Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal.

A Magyar Népköztársaság helységnévtára 1973. Bp., 1973. Statisztikai Kiadó Vállalat.

A Magyar Köztársaság helynévkönyve 1992. január 1. Bp., 1992. Központi Statisztikai Hivatal.

Megyetörténetek

Magyarország vármegyéi és városai. Somogy vármegye. Szerk.: Csánki Dezső. Bp., é. n. Országos Monográfia Társaság.

Somogy vármegye és Kaposvár megyei város általános ismertetője és címtára az 1932. évre. Szerk.: F. Szabó Géza. Bp., é. n. Viktória.

Névetimológia

Kiss Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára. 3. kiad. Bp., 1983. Akadémiai Kiadó.

Somogy megye földrajzi nevei. Szerk.: Papp László–V gh József. Bp., 1974. Akadémiai Kiadó.

Régészet és művészet

Régészeti füzetek. 11–13. szám. Kocztur  va. H. n., 1964. Magyar Nemzeti Múzeum.

Genthon István: Magyarország művészeti emlékei. 1. k t. Dunántúl. Bp., 1959. Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata.

Birtokviszonyok

Vasd nyei Imre:  si birtokok és birtokosok Somogy v rmegey ben. Kaposvár, 1922. k. n.